

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ М'ЯСОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ КООПЕРАТИВНОГО РУХУ

О. Б. Дацко, здобувач

Львівський національний університет ветеринарної
медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

Ресурсний потенціал підприємств м'ясопродуктового підкомплексу має важливе значення для національної економіки країни, забезпечуючи її продовольчу безпеку. Це одна з найважливіших продуктивних вертикалей (виробництва і переробки) продукції тваринництва. Від рівня розвитку м'ясопродуктового підкомплексу залежить фінансово-економічний стан сільськогосподарських підприємств, котрі вирощують худобу і птицю, м'ясопереробних підприємств, розвиток кооперації, а отже, надійне забезпечення населення країни м'ясом і м'ясопродуктами.

Постановка проблеми. Розв'язання продовольчої проблеми в Україні найбільше залежить від ефективності функціонування м'ясопродуктового підкомплексу, який є важливою частиною АПК і певною мірою визначає рівень забезпечення населення м'ясом, а також соціально-економічну ситуацію в країні. Його сутність полягає у взаємопов'язаному та збалансованому функціонуванні сукупності різних галузей складної інтеграційної системи «виробництво м'яса – переробка – реалізація м'ясної продукції». М'ясопродуктовий

підкомплекс АПК охоплює галузі, які забезпечують м'ясне скотарство, свинарство та м'ясне птахівництво, систему заготівель та м'ясопереробні підприємства засобами виробництва; м'ясне скотарство та кормовиробництво для забезпечення його потреб; галузі, пов'язані із заготівлею, зберіганням, переробкою м'яса і доведенням продукції до споживачів. Наявність технологічних та функціональних взаємозв'язків у підкомплексі, що об'єктивно зумовлює необхідність розвитку інтеграції виробництва та кооперації, спрямованої на поєднання економічних інтересів виробників сировини, засобів та предметів праці, сфери заготівлі, переробки, зберігання та збуту м'ясної продукції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Функціонування підприємств м'ясопродуктового підкомплексу досліджується багатьма науковцями. Серед них: В. І. Аранчій[1], П. С. Березівський[2], М. В. Гладій [8], Є.Й. Майовець [5], В. Я. Месель-Веселяк[6], П. Т. Саблук[8] та інші. Але попри значну кількість публікацій, присвячених м'ясопродуктовому підкомплексу, єдиної думки, навіть щодо визначення власне поняття підприємства м'ясопродуктового підкомплексу, й досі не існує, а надто щодо їх функцій, принципів формування та функціонування, структурних елементів, розвитку кооперації тощо.

Мета дослідження. Визначити теоретичні засади функціонування підприємств м'ясопродуктового підкомплексу в контексті розвитку кооперативного руху.

Виклад основного матеріалу. На думку В.Я.Месель-Веселяка, м'ясопродуктовий підкомплекс є однією із складових агропромислового комплексу. Основою його формування є галузі тваринництва, що займаються вирощуванням худоби та птиці. До них належать сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства й особисті селянські господарства, від ефективності функціонування яких залежить діяльність підкомплексу в цілому. Переробку тварин здійснюють м'ясопереробні підприємства, а готову продукцію (м'ясо та продукти його переробки) реалізують як самі підприємства, так і торговельні організації. Вони юридично не об'єднані між собою, а взаємовідносини будують на основі купівлі-продажу продукції. Отже, м'ясопродуктовий підкомплекс – це неформальне об'єднання сфер вирощування, переробки й реалізації готової продукції в єдиному циклі виробництва сировини, переробки її та доведення до споживачів готової продукції[6, с.3].

П.С.Березівський переконаний, що м'ясопродуктовий підкомплекс є однією з найважливіших продуктових вертикалей

(виробництва і переробки) продукції тваринництва. Головне функціональне призначення підкомплексу полягає у забезпеченні потреб населення в м'ясі та м'ясних продуктах. Він становить досить складну поліпрофільну виробничо-організаційну структуру, між окремими елементами якої існує тісна взаємозалежність: не можна збільшити споживання м'яса та м'ясопродуктів до раціонального рівня без наявності високопродуктивних м'ясних порід, їх повноцінної годівлі, своєчасної і повної переробки живої ваги знятих з відгодівлі тварин і добре організованої оптової та роздрібної торгівлі [2, с.118].

В. І. Аранчій вважає, що м'ясопродуктовий підкомплекс – інтегрована система технологічно й економічно взаємозв'язаних галузей і підгалузей тваринництва, м'ясної промисловості, польового кормовиробництва, комбікормової та мікробіологічної промисловості, машинобудування для вказаних галузей, торгівлі і громадського харчування, а також інших галузей і підприємств АПК та виробничої інфраструктури, об'єднаних загальним завданням – виробництвом і реалізацією м'яса та м'ясопродуктів із метою максимального задоволення потреб держави в цих продуктах [1, с.76].

М'ясопродуктовий підкомплекс є однією з наймогутніших економічних систем АПК країни як за виробничо-технічними характеристиками, так і за обсягом фінансово-грошових ресурсів. Ресурсний потенціал підкомплексу має важливе значення для національної економіки країни, забезпечуючи її продовольчу безпеку. Окремі дослідники визначають м'ясопродуктовий комплекс як систему спеціалізованих галузей, пов'язаних з кормовиробництвом, виробництвом м'яса, його промисловою переробкою, реалізацією кінцевої продукції, виробничою та соціальною інфраструктурою, що обслуговує ці галузі [6, с.31-32].

Інші дослідники вважають, що від рівня розвитку м'ясопродуктового підкомплексу залежить фінансово-економічний стан сільськогосподарських підприємств, котрі вирощують худобу і птицю, м'ясопереробних підприємств, а отже, надійне забезпечення населення країни м'ясом і м'ясопродуктами як джерелом тваринного білка для задоволення фізіологічних потреб людини. При цьому м'ясопродуктовий підкомплекс країни вирішує важливі народногосподарські завдання: по-перше, виробництво м'яса як високобілкового продукту; по-друге, забезпечення трудової зайнятості населення і по-третє, є складовою економіки країни [3, с. 75–76].

П. С. Березівський вважає, що скорочення виробництва м'яса і м'ясопродуктів водночас є причиною і наслідком незадовільного функціонування всієї продуктової вертикалі. Причина полягає в

стрімкому зменшенні відгодівельного поголів'я та хронічному недовантаженні потужностей переробки. Наслідок зводиться не лише до погіршення споживання населенням м'яса і м'ясопродуктів, а й до скорочення виробництва в галузях АПК, що забезпечують цю продуктову вертикаль необхідними матеріально-технічними ресурсами. Отже, сама структурна побудова м'ясопродуктової вертикалі має розцінюватись як обов'язкова передумова вирішення найважливіших питань, що стосуються проблем міжгалузевої інтеграції [2, с. 118].

Починаючи з 90-х років ХХ ст. підприємства м'ясопродуктового підкомплексу опинилися у глибокій кризі, зумовленій такими головними причинами: загальним кризовим станом української економіки, несприятливим диспаритетом цін на сільськогосподарську і промислову продукцію, невиваженими заходами держави щодо відходу від регулювання процесу реалізації м'яса, що проявилось у відмові від держзамовлення, відсутність цивілізованого ринку збуту продукції та кооперації, правова незахищеність сільських товаровиробників.

Слушною є позиція Р.В. Логоша, який відзначає, що основними причинами зниження виробництва м'яса можна визначити такі: відсутність мотивації у виробників м'ясної продукції, невинувдані майбутні очікування цін і доходів від виробництва та реалізації м'ясної продукції, низький рівень державної підтримки й складний процес сертифікації м'ясної продукції при здійсненні експортної діяльності [4, с.121].

М'ясопродуктовий підкомплекс не задовольняє достатньою мірою потреби населення у м'ясопродуктах. Щорічно імпорт м'ясопродукції в Україну з різних країн становить 350-400 тис. т і не завжди кращої якості. Питання збільшення виробництва вітчизняної м'ясопродукції можливо вирішити протягом 3-5 років за умови співпраці державних структур, аграрних підприємств, особистих селянських і фермерських господарств та переробних підприємств [7, с.18-19].

На нашу думку, важливим чинником ефективного розвитку підприємств м'ясопродуктового підкомплексу є достатнє ресурсне забезпечення тваринницьких підприємств; застосування прогресивної техніки й технології; організація належного відтворення стада; створення збалансованої кормової бази, поліпшення якості продукції. Виконання необхідних заходів щодо підвищення ефективності виробництва дають змогу поліпшити ситуацію та фінансовий стан як племінних підприємств, так й інших товарних господарств; створити

ефективну збутову мережу на основі стабільних контрактів із посередницькими торговими фірмами та агенціями. На даному етапі найважливіше – це створення обслуговуючих кооперативів із заготівлі тваринницької продукції, які б співпрацювали зі споживачами.

Переваги таких кооперативів полягають у наявності потужностей для зберігання, єдиній ціновій політиці, контролі за якістю, своєчасності реалізації.

Україна має сприятливі природно-кліматичні умови для виробництва сільськогосподарської продукції. У сучасних умовах м'ясопродуктовий підкомплекс в Україні та світі є одним із основних виробників важливих білкових продуктів, які відзначаються біологічною повноцінністю для організму людини. Сучасний етап розвитку виробничих відносин у м'ясопродуктовому підкомплексі вимагає розробки дієвих механізмів і підходів, які б дали змогу підвищити ефективність виробництва, опрацювати і впровадити принципово нову модель функціонування цього сектора з метою стабілізації виробництва, створити сприятливі інвестиційні умови, забезпечити конкурентоспроможність на споживчому ринку, забезпечити населення м'ясною продукцією на рівні раціональних норм споживання.

Висновки. Отже, головним завданням підприємств м'ясопродуктового підкомплексу України є забезпечення внутрішньої потреби держави м'ясом виключно за рахунок власного виробництва, нарощування його обсягів, збільшення експорту та повна відмова від імпортного м'яса для задоволення внутрішніх потреб. Нині необхідно об'єднати зусилля держави в особі її керівних органів, а також безпосередніх суб'єктів – виробників м'яса, регіональних структур управління та відповідних господарських відомств, пов'язаних технологічно з м'ясопродуктивним підкомплексом у напрямі досягнення єдиної мети – відродження й виведення м'ясної галузі на передові позиції в світі. Одним з дієвих кроків виходу із затяжної кризи є конкурентоспроможний розвиток підприємств м'ясопродуктового підкомплексу та створення кооперативів із заготівлі тваринницької продукції, які б співпрацювали зі споживачами.

Список використаних джерел

1. Аранчій В. І. Інтеграційні зв'язки сільськогосподарських підприємств із виробничою промисловістю / В. І. Аранчій, Д. С. Аранчій / Вісник Полтавської державної академії. – 2006 – №3. – С. 75–77. – (Серія «Економіка»).

2. Березівський П. С. Організація, прогнозування та планування АПК: навч. посіб. / П. С. Березівський, Н.І. Михалюк; за ред. П. С. Березівського. – 2-ге вид. – Л.: «Магноліяплюс». – 2006. – 443 с.
3. Жерноклеев Н. Н. Организационно-экономические основы комплексного развития районного АПК (на примере Харьковской области): монография / Н. Н. Жерноклеев. – Х.: ФЛП Либуркина Л.М., 2007. – 232 с.
4. Логоша Р. В. Аналіз сучасного стану м'ясної продукції / Р. В. Логоша // Економіка АПК. – 2009. – № 10. – С. 20–24.
5. Майовець Є. Й. Теорія аграрних відносин: навч. посіб / Є. Й. Майовець. – К.: ЦНЛ, 2005. – 276 с.
6. Методичні рекомендації щодо формування регіональних виробництв у м'ясопродуктовому підкомплексі / В. Я. Месель-Веселяк, О. В. Мазуренко. – К.: ННЦ ІАЕ, 2006. – 71 с.
7. Мойса М. Я. Напрями збільшення тваринницької продукції / М. Я. Мойса, Н. М. Бурдейна // Економіка АПК. – 2009. – № 10. – С. 18–22.
8. Розвиток м'ясопродуктового підкомплексу України : монографія / [М. В. Гладій, П. Т. Саблук, Н. Г. Копитець та ін.]; за ред. М. В. Гладія. – К. : ННЦ ІАЕ, 2012. – 354 с.